

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÜSTÜN veya ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLAR ve ÖZELLİKLERİ

Üstün veya Özel yetenekli Çocuklar; Zeka, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya akademik alanlarda yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği; alan ve konu uzmanları tarafından tanımlanan çocuklardır. (*)

Üstün veya özel yetenekli çocuklar, yeteneklerini geliştirmek için özel eğitim ve faaliyetlere ihtiyaç duyan çocuklardır. **Okul öncesi dönemde**, üstün veya özel yetenekli çocukların genelinde gözlenen özelliklerinden bazılarını, onları tanıma ve toplum içerisinde, onlara karşı bilinçli yaklaşımlar geliştirebilme amacıyla, uygulama örneklerinden yola çıkarak, birlikte inceleyelim.

Bu çocuklar, bir veya birden çok alanda üstün veya özel yeteneğe sahip olabilirler. Takvim yaşlarının üzerinde bir gelişim düzeyi sergiler ve yaşıtlarına göre daha gelişmiş oyunlarla ilgilenirler. Oyunlarını; sahip oldukları liderlik özelliğinin bir getirisi olarak; kendileri kurmak isterler, kurdukları oyunlardan çabuk sıkılıp, yaşıtları oyuna daha yeni adapte olmuşken, onlar farklı bir oyuna geçmek isterler. Bu ve benzeri istek ve özellikleri nedeniyle, yaşıtları ile oluşturdukları oyun grupları içerisinde uzun süre barınamazlar ya da uyumsuz olarak gözlemlenirler. Bu gibi nedenlerle, büyüklerle iletişim kurmada daha istekli ve başarılıdır.

Meraklıdır ve sürekli sorular sorarlar. Daha çok, fen ve doğa olaylarına; hayvan davranış, tepki ve özelliklerine; yırtıcı ve vahşi hayvanlara ve yaşam koşullarına; sayılara ve sayı oyunlarına; kelimeler ve anlamlarına; sıvılar, kimyasal maddeler ve değişimlerine; mekanik aletlere, bu aletlerin iç dizaynları, parçaları ve çalışma prensiplerine; karşı yoğun ilgiye sahiptirler.

Gözlem güçleri yüksektir. Her an gözlem yaparlar. Gözlemledikleri ve ilgilerini çeken bir olayı mutlaka denerler. Bu denemelerin sayısı, üstün veya özel yetenekli çocuğun bilgileri beyinde kodlama şekline ve doyuma ulaşmasına göre artarak değişiklik gösterir. Öğrenme amaçlı olan bu denemelerin sayısı artarak tekrara dönüşürken, üstün veya özel yetenekli çocuk, tekrarladığı denemelerin hepsinde de, gözlemediği ya da algıladıklarıyla yetinmez ve kendinden, çevresinden bir şeyler katarak devam eder. Ta ki; doyuma ulaşmaya kadar...

Merak ettikleri konular üzerinde araştırmacı ve hırslıdır. Üstün veya özel yetenekli çocuklar, deneyerek öğrenme ve model alma yoluyla öğrenmeyi seçtikleri için, yakın çevresinde ya da TV de gördüğü bir davranış ya da olayı, ne kadar gerçek dışı olsa da, mutlaka deneme ve sonuca ulaşma isteğindedirler, ısrarcıdır. Bu deneme isteklerinin engellenmesi ya da ertelenmesi durumunda hırçınlaşırlar ve asla vazgeçmezler.

Fikir ve düşüncelerini mutlaka ifade etme ve kabul görme ihtiyacı içindedirler. Yönlendirme ya da öğretileri sevmezler. Onlara yöneltile soruları cevaplamak ya da hazır bilgileri dinlemek yerine soru sormayı ya da anlatmayı tercih ederler. Özellikle ebeveynleri ve yakın çevresi tarafından, fikirlerinin dinlenildiğini ve fikirlerine önem

verildiğini hissetmeleri, üstün veya özel yetenekli çocuklar için; duygusal gelişimleri açısından olduğu kadar, zihinsel gelişimleri açısından da oldukça önemlidir.

Düşüncelerini ifade ederken, aradaki boşlukları fark edip, tamamlama fırsatı da bulacaklardır.* Böylelikle, ihtiyaç duydukları anda onlara; yönlendirme yerine, rehberlik yapılarak, gelişimlerini, olumlu yönde destekleme fırsatları değerlendirilebilir.

Hafızalarını çok iyi kullanırlar. Düşünme ve yorumlama yetenekleri yaşitlarına göre daha farklıdır. Algılama düzeyleri çok hızlıdır. Bu nedenle tekrarı sevmeyen ve sabırsızdırlar. Önceden öğrendikleri bilgileri, yeni durumlara çok iyi transfer ederler. Olaylar arasında, kendilerine özgü olarak kimi zaman gerçeğe yakın, kimi zaman ise olağanüstü kodlamalar ve bağlantılar kurarlar.

Resim ve müziğe karşı ilgileri yüksektir. Bu alanlardan birinde ya da ikisinde de özel yeteneğe sahip olabilirler. Yaptıkları resimlerinde, renkleri kullanma tarzları ve Yaratıcı güçlerini ortaya koyma biçimleri oldukça farklı ve ilgi çekicidir. Ritm duyguları gelişmiştir. Yeni duydukları bir müzik parçasını inanılmaz bir hızda kavrayıp, aynı şekilde ifade edebilirler.

Yaratıcı yetenekleri, hayal güçleri başkalarının ilgisini çekecek oranda yüksektir. Bu güçlerini her zaman ortaya koyarlar. Kimi zaman, orijinal ve etkileyici fikirler üretip, olağanüstü yorumlarda bulunarak, yaratıcı düşünce yetilerini sergilerler, kimi zaman da yaptıkları sanat çalışmaları (artık materyallerle yeni bir ürün oluşturma vb.) ve resimlerde çıkış noktaları ve bunları ifade etme biçimleri ile yaratıcı yeteneklerini ortaya koyarlar.

Duygusal anlamda yüksek duyarlılık gösterirler. Başkalarının duygu ve düşüncelerine önem verirler. İletişime girdikleri kişilerin duygu ve düşüncelerini anında algılama ve yorumlama yeteneğine sahiptirler. Sanıldığı aksine, kibirli ve ulaşılmaz davranışlar sergilemezler. Paylaşımına her zaman açık ve yardımseverdirler. Hatta arkadaş grubu içerisinde, yardıma ihtiyacı olan arkadaşlarına, talep gözetmeksizin yardıma hazırdırlar. Duygusal anlamda yüksek duyarlılığa sahip olmanın olumsuz bir getirisi olarak, kendilerinde var olan yetenekleri sergilemekten sıkıntı duyabilirler.

Yukarıda verilen bilgiler ışığında; Üstün veya özel yetenekli çocuklara karşı yaklaşımda hassas olmak ve bu çocuklarda var olan özelliğe göre birebir tutumlar geliştirmek daha sağlıklı ve olumlu olacaktır.

Üstün veya özel yetenekliliğin de bireysel bir özellik olduğu unutulmamalı, bu türdeki çocukları iyi tanımalı ve asla onlara üstün veya özel yetenekli oldukları için değerli oldukları, gibi yanlış bir tutumla yaklaşılmamalıdır. Hatta “üstün” ifadesi, kendilerinin diğerlerinden farklı olduğunu hissettireceği ve olumsuzluk hissine kapılacakları göz önünde bulundurularak, onlara karşı kullanılmamalıdır.

Her Őeyden 6nce bir birey oldukları ve birey olmanın getirisi olarak, farklılıkların olabileceği hissi verilmelidir. BaŐarılı oldukları ya da olacakları iÇin değil, bir birey olarak, her hal6karda, onlara değer verildiği, tam anlamıyla hissettirilmelidir. Sevgiyle...

H6lya G6REL
Őocuk GeliŐimi ve Eđitimi 6đretmeni

*Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Y6nergesi